

בעזרת השם יתברך

גליון # 13 - חודש תשרי תשכ"ט

אגרון עולמי לגלות את האמת על חיוב ישוב ארץ ישראל
שהיא מצות עשה מן התורה ושקולה כנגד כל מצות התורה

בירורי הלכות מכל ספרי שאלות ותשובות

הגליונות האלו מיוסדים לשבור את כח של אלו שמוציאים דיבתם רעה על ארצינו הקדושה כמו שכתוב בספר חפץ חיים בהקדמה, וז"ל: ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מפבר מעת מעשה המרגלים, כמו שכתוב בתהלים (פרק קי"ו, כ"ו-כ"ז), "וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם וְגו' בְּגוֹיִם וּלְזָרוֹתֵם בְּאַרְצוֹת", וכמו שפרש רשארץ ישראל שם והרמב"ן בפקשת שלח, (במדבר י"ד א') וְחָטְא הַמְּרַגְלִים הֲלֵא הָיָה עוֹן לְשׁוֹן הָרַע, וְכִמוּ דְאִיתָא בְּעַרְכֵּינוּ (דף ט"ו). אִם כֵּן אֲנוּ מְכַרְחִין לְתַקְנָן זֶה הַחֲטָא קִדְּם הַגְּאֻלָּה. וכדאיתא בתנא דבי אליהו שהלשון הרע עולה עד כנגד כסא הכבוד, ובפרט כשהוא מדבר נגד ארץ ישראל.

על ידי שנלמוד על מצות ישוב ארץ ישראל נזכה שכל בני ישראל יעלו לארצינו הקדושה כמ"ש בעובדיה (פרק א פסוק יז) וְנִבְהַר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קִדְּשׁ וַיִּרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם. (ובספר ישעיה פרק ס פסוק כא) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם וַיִּרְשׁוּ אֶרֶץ נֶצַח מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר. הַקְּטָן יִהְיֶה לְאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עֲצוּם אֲנִי ה' בְּעֵתָהּ אַחֲשִׁינָהּ. ונזכה בקרוב ממש לביאת משיח צדקינו בב"א.

עוד לקטנו מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זוהר הקדוש תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר וספרי ח"ן מגדולי האחרונים וספרי תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה

עיה"ק צפת תובב"א

מצות ישיבת ארץ ישראל

על פי שאלות ותשובות באלף שנים האחרונות

שו"ת מהר"ם גלאנטי סימן סז

שאלה על דבר רבי דוד בינדיג'ו: שבא בטריפול ונפטר שם ונשארה אשתו זקוקה ליבם שהוא תושב אוניין זה חמש שנים ואבי היבמה שם בכל יום ויום מתקוטט עם היבם שיבא להתיר יבמתו ועברו כמה מריבות וקטטות ופזרו מעות בערכאות שבתוגרמה כל אחד מצדו ולבסוף נלאו מלהתקוטט עוד עד שצוה להם לתווך שלום ביניהם שיבררו איש אחד יהודי בין שניהם ויגזור עליהם כל מה שנראה בעיניו וכן עשו השתי כתות בררו הנעלה ה"ר יוסף די לאטיש לתווך ביניהם השלום ונטל קנין ושבועה חמורה בנקיטת חפץ בידו שבתוך ארבע שנים יחוייב לבא פה צפת תוב"ב לחלוץ ליבמתו ונשאר הדבר כך כל הזמן הנז' ובהגיע הזמן בקרוב הלך מעיר לעיר לבקש על נפשו שיתירוהו או שיראו חכמי המדינות אם שבועתו שבועה ואם השבועה במקומה שיתירו לו שלא מדעת ה"ר יוסף כי

ה"ר יוסף הנזכר אינו רוצה להתירו בשום אופן עד שבקש ומצא קצת ת"ח שבאיטלייא וכתבו ונתנו לו פסק בידו שאין שבועתו שבועה מכמה טענות כל אחד ואחד בראיותיו והגיעו לידינו והוכרחנו לכתוב על הדין ועל האמת מפני זכות היבמה שלא תשאר עגונה מה שהורונו מן השמים:

תשובה תמהתי מאד מבעלי הוראות שהורו לרבי ברוך שהוא נקי מאלתו והמכשלה הזאת תחת ידם בהוראתם ובטענתם כי בעיני מהבל ימעט ואת כולם ישא רוח הבל וריק יעזורו וחוששני להם מחטאת:

ואומר שאפילו אם תמצי לומר שאין לו שבועה מן הדין בנדון זה הדין הוא שיבא היבם אחר היבמה אף על גב דקימא לן בפרק זה בורר היבמה הולכת אחר היבם להתירה והוא מימרא דרב אמי שם ומוסכם מכל הפוסקים לאו בכל דוכתא קאמר ודבריו צריכים ביאור שאלו בגמרא עד כמה ילך היבמה אחר היבם אמר רב אמי אפילו מטבריה לצפורי ומאי קראה אמר רב כהנא וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה וכתב רש"י ז"ל שאף על פי שיש כת טבריה גדולה מצפורי הלך אחריו לצפורי וכתב נמקי יוסף משם הרא"ש ז"ל דדוקא כשמקום דירתו בצפורי אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבא אחריה דלא מקרי זקני עירו וכן משמע מהירושלמי ביבמות פרק החולץ ובודאי כו כפי סוגיית הגמרא משמע שיש שתי בתי דינין מומחין בשני מקומות אלא שזה גדול מזה כמו טבריה וצפורי אז לא נחוש ותלכי /ותלך/ היבמה אחר היבם ולא יספיק שידעו זקני עירו דיני חליצה לבד שאם הוא כך לא הוה ליה לרב אמי למימר מטבריה לצפורי אלא היבמה הולכת אחר היבם ובודאי ידעין ממילא דידעי דיני חליצה דאם לא ידעי איך תחלוץ בפניהם אלא ודאי אתא לאשמועין במאי דקאמר מטבריה לצפורי דלא תימא דוקא כשהב"ד הם שקולים אז היבמה הולכת אחר היבם אבל כשאחד הוא גדול כמו שפירש רש"י ז"ל ששיבת טבריה גדולה

מצפורי הייתי אומר הלך אחר ב"ד יפה משום צדק צדק תרדוף למדנו רב אמי שאפילו כשאין הבתי דינין שקולים אפילו הכי היבמה הולכת אחר היבם ודוקא כששניהם מומחין אלא שזה גדול מזה ובנדון דידן מקום דירת היבם הוא עיר אנוניין וקאנפאנטראש לא יש שם לא בית דין מומחין ולא ב"ד שאינן מומחין כי בעונות נטרדו בזמן הגרוש החרש והמסגר ואין בהם כי אם הדיוטות ואף על גב דידעי דיני חליצה לא סגי בהכי ומוכרח לבא היבמה במקום מומחים בארץ ישראל סמוכים לעד לעולם ואם יטעון היבם שילך למקום קרוב לפירארה או למקום אחר קרוב שיש שם ב"ד יפה כבר הבאתי לך מה שכתב הרא"ש ז"ל והירושלמי שכתבו דדוקא שמקום דירתו בצפורי אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבא אחריה דלא מקרי זקני עירו אלא במקום דירתו ועתה שמקום דירתו אין שם ב"ד יפה אין לו רשות ללכת לעיר אחרת אלא לבא פה אחר היבמה כל זה הצענו באם תמצי לומר שאין לו שבועה כל שכן וק"ו אחר שנשבע שבועה חמורה ביד השליש לקיים מאמרו וצוה לו מכח שבועתו שיבא להתיר יבמתו מי שמע כזאת לתת יד לפושעים ולבקש טענת ותואנות להעבירו על השבועה ובודאי איסור השבועה בידו וכל הטענו' שטוענים בשבילו הנני קולע אל השערה אבן תחת אבן ערו עד היסוד בה אחת אל אחת:

ראשונה השיב המשיב שאפילו אין לו שבועה בכתובה אלא שמתחייב בהלכת גוברין יהודאין השבועה שנשבע לצאת וללכת להתיר ליבמתו כתב שהוא שבועת שוא כמי שנשבע שלא לפרוע חובו אחר שהוא חייב בקיום עונה ובצאתו נתבטל ממצוה ההיא עד כאן תמהתי אני הכותב מדעתא דהאי גאון הגע עצמך שיבמה זאת הולכת שם ויבם אותה אפילו במקומות שאינם יכולים לישא שתי נשים משום תקנה ר"ג ופשטה תקנה זאת בארצותם לא גזר על מי שנפל לו אשת אחיו ליבם וכן כתבו כל הפוסקים יען אשה זו מן השמים הקנוה ואחר שיבם אותה לא יגיע לאשתו ראשונה המוטלת דבראשונה ובמקום שיכול לישא כמה נשים זו אחר זו והוא שאפשר למיקם בספוקייהו אין אשתו ראשונה יכולה לעכב עליו משום הפסד עונה שבראשונה היה

מגיע לה עונתה פעם אחד בחדש אם הוא ת"ח ואחר שנשא ארבע נשים מגיע לה פעם בחדש ואין בידה למחות שממעטת עונתה כל שכן זאת שמן השמים הקנוה ואם יבם אותה לא יגיע לה עונתה כפעם בפעם כבראשונה כי אם לחצאין ומוטב שיחלל שבת אחד לבא להתירה תוך ששה חדשים שאין לה עונה גדולה מזו כדין מלח וילך וישוב לביתו לשלום וישאר העונה שלמה לאשתו יותר מלהיבם אותה ויתמעט עונתה וכשאמרו חז"ל יש לאשה לעכב הוא דוקא לסחור' או למילי דחול אבל למצוה אין בידה למחות שהרי ת"ח יוצאים שלא ברשות שתים ושלוש שנים ובין כך עגונה שעונתה בכל לילה יכול ליעשות תלמיד חכם שעונתה מליל שבת לליל שבת ואין אשתו יכולה לעכב וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ד מאישות דקיל"ן כרב אדא בר אהבה וכן פסק הרמ"ה ואף לדעת הרי"ף ז"ל דלא סבירא ליה שתלמיד חכם יצא בלא רשות שלשים יום לבד דלא כחכמים שמתירים שלש או ארבע שנים וכן כתב הרא"ש ז"ל כהרי"ף ז"ל אפילו לפי דבריהם דוקא לת"ח שהיו יוצאים מא"י לבבל ללמוד טפי ויכולים ללמוד בארצם אלא להחכים טפי אבל בנדון דידן שהוא להתיר עגונה זה כמה שנים היא מצוה מלכת לתלמיד חכם שבעוד ששה חדשים יכול לקיים מצותו ולחזור לביתו ואינו ג' או ד' שנים שהוא זמן ארוך כמו לתלמידים היוצאים:

אחר זה מצאתי בנמקי יוסף פרק החולץ ז"ל כתב הריטב"א ז"ל בשם רבו שאמר בשם רבותיו דבמקום שנהגו שלא לישא אשה אחרת על אשתו דאומתנ' דמוכח היא דאדעתא דהכי אנסיבא ליה דלא לינסוב אחריתא והוה ליה כחמר שאינו רשאי ליעשות גמל ובתוספות כתבו שר"ג החרים על הנושא אשה על אשתו וחייבים לכופף על החכם אבל ביבמה לא החרים ויכול לישא אותה עכ"ל:

ראה אחי שכפי התקנה והגזירה שלא ישא שתי נשים זו אחר זו יכול לישא יבמתו ולא אמרינן דהוה ליה חמר שנעשה גמל שאינו יכול

ואינו רשאי בשביל ביטול עונה אם כן נמצינו למדין שאין טענת העונה טענה לבטל חומר' השבועה בפרט בזו שמן השמים הקנוה וכשנשא אשתו ראשונה אעפ"י שלא פירש אדעתא לקיים מצו' יבום אם יש לו אח ואין בידה לעכב כל שכן במדינות שלהם שאין נשבעים שלא לישא אשה אחרת עליה זאת.

ועוד טענה אחרת ועם זה לא נשאר לסברא זו לא שורש ולא ענף כי אף לפי דבריהם שטענת עונה היא טענה כבר אפשר לקיים מצות עונה ולקיים שבועתו שיביאנה עמה ויהיו שתיהן בא"י ויקיימו הכל מעלין לארץ ישראל ויכול לכופ אותה לעלית /לעלות/ עמו דקימא לן כהרמב"ם ז"ל שלא חילק ובין בזמן הבית ובין בזמן הזה כופין לעלות כסתם מתניתין וכן פסק הרשב"א והטור והר"ן ושאר כל הפוסקים אע"ג דאית מי שסובר כירושלמי דבזמן הזה אין כופין לעלות אותה אם היא אינה רוצה לעלות כל הפוסקים חולקי' בזה והכי קיימא לן כל שכן בנדון זה שיש עמו שבועה חמורה שיכופ אותה שיעלה עמו או שתמחול לו עד שילך ויחזור כי יש בידה למחול שכך כתב הרמב"ם ז"ל האשה שהרשה את בעלה אחר הנשואין שימנע עונתה מותר כשיקיים מצות פריה ורביה ובנדון דידן אינו מונע ממנה אלא עד שיחזור לביתו תוך ששה חדשים או תעלה עמו לארץ הצבי ויקיים שבועתו וילך לו: ודברים הללו אין להם שיעו' ואין הדעת סובלתן:

ובר מין דין ובר מין דין תשובה נצחת לבעלי הוראה הללו מטעם עונה כי יכול לקיים שבועתו לפי דבריהם ולא יהיה עליו מצות עונה יגרשנה בגט ומעתה לא נשאר לו מצות עונה ואל תתמה מזה לומר שקשין גירושין שהר"ן כתב בתשובה בנדון דידן וז"ל על ראובן שנשבע לשמעון על דעת רבים ללכת לקבוע דירה בארץ ישראל או בסביבותיה באסכנדריא או בדמשק ועתה אשתו מסרבת ללכת והשיב מיראי הוראה אני וכל שכן בהיתר שבועה חמורה כזו שראוי לכל בעל נפש לברוח מזה כבורח מן הנחש אבל מה אעשה כי יש לפני שתי דרכים חומר השבועה וחומר עיגון וכתב אני מוכרח לכתוב

דעתי והוא שקרוב אני לומר ששבועה זו אינו צריך היתר חכם דהוה ליה נשבע לבטל את המצוה לפי שאין האיש רשאי להניח אשתו וילך לו וגם לא להוציאה ממקומה וכי תימא הכל מעלין לארץ ישראל שאני הכא שעל מנת כן נשבע שיכול לדור בדמשק או באיסכנדריאה וכיון שאינו רשאי לצאת משם אלא על מנת לעלות לארץ ישראל לבד לא חיילא השבועה וכי תימא יגרשנה ויקיים שבועתו מה אעשה שיש חרם בארצותם שלא לגרש והאריך שם: ראה כי כיוון הר"ן ז"ל כמעט למה שביארנו כבר היה יכול להוציאה ממקומה לעלות לארץ ישראל לולי שאמר או לסביבות א"י שאין שם מצוה וראה שאלולי חרם שלא לגרש היה מצוה לגרשה ולקיים שבועתו ובארצות צרפת אין להם לא חרם ולא שבועה שלא לגרש בארצותנו שכותבין בשטר כתובה ושלא יגרשנה כי אם ברצונה: ולכן אם לא סגי בלא טענת עונה או תעלה עמו ויקיים עונתו ושבועתו ואם לאו יגרשנה אם לא תרצי למחול לו בטול עונה בזמן עלותו פה לחלוץ ולשוב אליה:

אם כן זכינו בדין להאי גאון שהורה מטעם עונה: ועל טענת גאון אחר המורה מחמת אונס שהוא פטור טענה זו משתברת מאליה ואין צריך להאריך כל כך כי הוא בעצמו אמרו כמסתפק ואמר בהוראתו השכנגדו /אולי צ"ל שהכנגדו/ היה עצום ממנו ורגלים לדבר שכן הוא כי מי הכניסו ליבם להתקשר בקשר קומפארומישו על ידי ערכאות של גוים ומחמת יראה עשה והוא אנוס ואנוס רחמנא פטרי' עכ"ל הוראתו: ורחמנא ליצלן מהאי דעתא וחוי' מכבודו שאין זה בכלל נדרי אונסים כיון דבסתם קבל השבועה וחל עליו חומר השבועה אלא יקיימנה שגדולה מזו כתב ה"ר שמעון בר צמח ז"ל על שותפין שבררו דיינים בכח חרם ונדוי לקיים עליהם כל מה שיגזרו הברורים ואחד מהם מסר מודעא שלא קבל עליו הנבררים אלא כדי שיתאמת מה שחייבו לו שהרי ירא פן יכחיש שהתחיל לומר לו אין לך בידי כלום ואחר שגזרו הברורים הראה מודעא זו ואמר שאינו רוצה לקבל אלא מה שידון ביניהם דיין הקהל בדין תורה והשיב שאסור לו אם לא יקבל פסק דינם ואפילו היה לו אונס שאין זה בכלל נדרי אונסין כיון שלא

היו מסכימים לקבל פסק דינם כיון שקבל סתם החרם או הנדוי חל עליו ואסור לסתור דינם עכ"ל:

הרי שאפילו במודעא רבה אינו נקרא אנוס וחל עליו החרם כל שכן בנ"ד שלא מסר המודעא ולא פירש ולא הגיד שום אונס ומאי אונס שייך הכא כי הגם כי הכריחוהו הערכאות של גוים לומר לו עשה מה שישראל אומר לך הלזה נקרא אונס אורחא דעלמא לתווך איש הבניים לשום שלום בין אדם לחברו ומקבלים לשמוע בקול דבריו ולא הכריחוהו הערכאות מעצמם שיבא לחלוץ אלא מה שיקבלו עליהם מה שיגזור להם הנעלה ה"ר יוסף די לאטאש והוא גזר מה שהראוהו מן השמים והסכים וקבל שבועה חמורה לדעתו ולדעת אבי היבמה:

והגאון האחר שהורה יען בשעה שנשבע לקיים גזרת הברורים לא אסיק אדעתיה שאשתו תעכב על ידו ואלו היה יודע לא היה נשבע זה מהבל ימעט כי אפילו לפתח התרה אינו מועיל יען אשתו מעיקרא אינה יכולה לעכב עליו בשביל הטענות שביארנו ואין צריך לבאור אחר:

ועל מה שכתב הגאון האחר שבשביל חומר השבועה ילך אצל חכם או שלשה הדיוטות ויתירו לו תמהני מאד אם איתי אנש על יבשתא דעייל ראשיה בין טורי רמאי דהא קי"מלן נשבע על דעת חבירו אין לו התרה אלא מדעת אותו שנדר על דעתו ודוקא שנדר על דעתו בשביל שום טובה שעשה לו כמו משה שנדר על דעת יתרו שהשיא לו בתו אבל אם נדר מעצמו על דעת חבירו אין יכולים להתיר לו בלא דעת חבירו והרמב"ם ז"ל לא חילק אלא בכל גונא בין שנוגע למשביע בין שאין נוגע לו אין מתירין לו אבל כשנדר מעצמו על דעת חברו גם הרמב"ם ז"ל מסכים בזה שמתירין לו שלא בפניו והנה לכולי עלמא אין יכולים להתיר שבועה יען נמשך מזה פגם ובושת וחרפה למשביע שביררוהו לקיים גזרתו ועכשיו מתחרט ובקיום גזרתו הוא לו לכבוד

ולתפארת ואין לך תועלת גדול מזה ולא שילעיגו עליו וילך מעיר לעיר לבקש התרה ואם באולי ימלא לבו לשום חכם אחד או הדיוטות להתיר לו אין התרת' היתר לפי דעת הראב"ד והרשב"א והר"ן וכמה רב רבי כמו שהבי' מוהרי"ק ז"ל ואם יסמוך המורה לדעת ר"ת שכתב שאם התירו הויא התרה פוק חזי מאן גברא סהיד עליו שהרשב"א כתב בעצמו סברת הראב"ד ושאר רב רבי וראייתם מצדקיהו מדכתיב אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפר אע"פ שהתירו לו סנהדרין שבועתו ואם איתא דאם התירוהו מות' הרי לא בזה ולא הפר אלא סנהדרין פשעו בדבר כשהתירוהו וכל זה משום השבועה שהיה לתועלת נבובד נצר /נבוכדנצר/:

ואם כן עלה בידינו שכל שנשבע לתועלת חברו אין מתירין לו ואם התירו אינו התרה והריב"ש ז"ל בעצמו כתב על מעשה שעשה על קדושי אשה הבי' שלשה טעמים להקל וכתב אעפ"י שזו קולא יתירה לסמוך על ר"ת וכל ב"ד שנזקק לכך ראוי להוכיחו ולייסרו שנותן דמי מלחמה בשלו' וכתב שלא היה עושה מעשה שם אלא שמצא שלשה טעמים וכתב בהתאסף שלשה טעמי' נוכל להקל:

ראה אחי כמה היה חושש לסברת אלו הגאונים שכת' שאם התירו אין התרה ולא הבת הקיצור לא הבאתי התשובה ראה כי אין לסמוך על סברת ר"ת כי אם בנדון ההוא עיין שם בשביל שלשה טעמים ובזולתם סובר שאינו מותר ולנדון דידן שקבלוהו לדיין ולפטרון ודאי נקרא אף לדעת הרשב"א ז"ל שלא מדעתו בעצם ואם התירו אינו מותר:

הטענה גם כן של החכם הר' רפאל יוסף י"צ שחזר בו ממה שהורה בתחלה משום סכנת נפשות כי יש בים שודדים ושוללים במחילה ממנו כי שומר מצוה לא ידע דבר רע וכמה אניות באות דרך ים שקטים ושלוים אין שטן ואין פגע רע ואם יצטרך אי זה פיזור יותר

מהנהוג כדי לבא על נכון מבלי פחד ראוי לאבי היבמה לעזור לו ולתומכו כדי שיוכל לבא וכבר ידענו שהבטיחתו ע"י השררה של מרציליי' העיר עד אלף פרחי' ואנו מתרין בו שבכל יום ויום עובר על שבועתו והוא עבריין שכ"כ הרשב"א והרא"ש ז"ל על מי שנשבע לפרוע לחבירו לזמן פלוני או להזמין בתו לנשואין לזמן פלו' ולא עשה עובר בכל יום ויו' על שבועתו אבל אם נשב' לעשו' הדבר ביום פלו' ועב' היום שוב אין חיוב שבועה עליו ולוקה על שבועתו וישאל על שבעותו /שבועתו/ ובנדון דידן קבל לבא לחלוץ אחר ארבע שנים ולא קבע יום לשבועתו בכל עת ובכל זמן עובר על שבועתו והוא מוחזק לעבריין /ומוחרם/ ומחורם ומנודה אם לא יבא לקיים שבועתו ולא ברוך קרא ה' שמו כי אם להפך ואנו במקומנו אנו גוזרים עליך ברשות הרב אב ב"ד בהור"ר משה מטראני נר"ו גזרת נח"ש שרף ועקרב חיווי' דרבנן ובנוצצי דנורא דנפיק מפומיה תדלק ובגחלת כמה תלמידי חכמים עשר קדושות הן תשרף אם תחדל לעשות גזרתנו גזרת התורה ונכריזך בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובתלמוד תורה בתינוקות של בית רבן ואם באולי יגיע לידך אי זה פסק מסיוע הם בטלים במעוטם ורבים אשר אתנו מאשר הם וחוש לעצמך ולנפשך ואם תשוב ותקבל ורפא לך ותהיה מבורך מפי האל ומפינו.

נאם הצעיר משה גאלנטי: